دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین

معاونت تحقیقات و فناوری

شیوه نامه تدوین اولویت های پژوهشی

۱۴۰۵-۱۴۱۰

تنظیم و گردآوری: فاطمه حاجی آبادی، کارشناس نظارت و ارزیابی پژوهشکده و مراکز تحقیقاتی

مرضیه محمدخانلو، کارشناس واحد توسعه و ارزیابی تحقیقات

زیر نظر : دکتر فرهاد نیکخواهی، مدیر توسعه و ارزیابی تحقیقات معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه

عفت ملکی فرد، کارشناس مسوول امور پژوهشی معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه

شیوه تدوین اولویت‌های پژوهشی، مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها و مقررات است که برای تعیین زمینه‌ها و موضوعات کلیدی پژوهشی که در دانشگاه باید مورد توجه قرار گیرند، تدوین می‌شود. این آیین‌نامه به منظور هدایت و تمرکز فعالیت‌های پژوهشی به سمت نیازها و اهداف اصلی، افزایش کارایی و اثربخشی پژوهش‌ها و جلوگیری از پراکندگی منابع، تدوین می‌شود.

مقدمه:

سرمایه گذاری در تولید علم و فناوری از مهم ترین شاخص‌های پی شرفت هر ک شور مح سوب شده و به عنوان ابزاری جدی، در عرصه های مختلف رقابتی، خودنمایی می‌کند. در این راستا، دستیابی به اهداف کلان سلامت جامعه و پاسخگویی به نیازهای نظام سلامت نیز، بی بهره از این مقوله نبوده و اتخاذ رویکردهایی چون، دستیابی به مرجعیت علمی در حیطه‌های پژوهش و فناوری، حضـــور مؤثر در عرصـــه های بین المللی، تکمیل چرخه نوآوری ســـلامت و در نهایت تولید علم نافع، با صیانت از منابع، سرمایه گذاری بهینه و هدفمند و ساماندهی و تقویت نظام‌های نظارت و ارزیابی، قابل ح صول خواهد بود. **معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی قزوین** با هدف بسط نوآوری و افزایش کیفی توان آموزشی و پژوهش، تولید علم، تجاری‌سازی دانش و دستاوردهای پژوهشی و فناوری، توانمندسازی و تربیت نیروی انسانی متخصص، حسب مقررات و ضوابط وزارت بهدا شت درمان و آموزش پز شکی به منظور د ستیابی به مرجعیت علمی در زمینه ی پژوه شی منطبق بر رســالت مراکز تحقیقاتی **شیوه نامه پایش مراکز تحقیقاتی** را در مجموعه حاضـــر گردآوری نموده تا در اجرا مبنای عمل قرار گیرد.

بازنگری تدوین سیاست ها و اولویتهای پژوهش و فناوری دانشگاه:

بازنگری اولویت‌های پژوهشـــی کشـــور، پیش از هر چیز برای شـــورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری یک تکلیف قانونی ا ست که هر دو سال یکبار باید انجام گیرد. در کنار این مو ضوع، ا سناد بالاد ستی جدیدی نیز به مجموعه ا سناد بالاد ستی پیشین اضافه شده اند، که ضرورت این بازنگری در سال آتی را دوچندان می‌کنند؛ از جمله این اسناد، سیاست‌های کلی علم و فناوری ابلاغی رهبری و سیاست‌های ابلاغی برنامه‌های توسعه، هستند. در این بازنگری تلفیق و تعیین اولویت‌های سطح کلان پژوهش و فناوری است. در حین فرایند تلفیق، حفظ یکپارچگی سبد اولویت‌ها، مدیریت همپوشانی‌ها در اولویت‌گذاری حل مسأله‌های موجود و حفظ سلسله مراتب اولویت‌گذاری (دو رویکرد بالا به پایین و پایین به بالا) بسیار حائز اهمیت است.

اجزای اصلی آیین‌نامه تدوین اولویت‌های پژوهشی:

مقدمه و اهداف:

- بیان ضرورت و اهمیت تدوین اولویت‌های پژوهشی
- تشریح اهداف اصلی آیین‌نامه و نتایج مورد انتظار از اجرای آن

دامنه کاربرد:

- تعیین حوزه‌ها و گروه‌هایی که آیین‌نامه شامل آنها می شود (مثلاً تمام پژوه شگران دان شگاه، یا پژوه شگران یک سازمان خاص)
- مشخص کردن نوع پژوهش‌ها و مطالعاتی که در اولویت قرار می‌گیرند.

فرآیند تدوین اولویت‌ها:

- مراحل شناسایی و انتخاب اولویت‌های پژوهشی (مانند برگزاری جلسات مشورتی با ذینفعان، بررسی اسناد بالادستی، انجام مطالعات نیازسنجی و...)
- معیارها و شاخص‌های ارزیابی و انتخاب اولویت‌ها
- نحوه مستندسازی و انتشار اولویت‌های پژوهشی

نحوه اجرا و پیگیری:

- تعیین مسئولیت‌ها و وظایف برای اجرای آیین‌نامه
- ساز و کارهای نظارت و ارزیابی عملکرد در اجرای اولویت‌ها
- نحوه گزارش‌دهی و اطلاع‌رسانی در مورد پیشرفت‌ها و نتایج

حمایت‌ها و تسهیلات:

- مشخص کردن حمایت‌های مالی، تجهیزاتی و آموزشی برای پژوهشگران در راستای اجرای اولویت‌ها
- ارائه تسهیلات برای همکاری‌های بین‌بخشی و بین‌سازمانی در این زمینه

تجدید نظر و به‌روزرسانی:

- تعیین دوره‌های بازنگری و به‌روزرسانی اولویت‌های پژوهشی
- مشخص کردن فرآیند به‌روزرسانی آیین‌نامه

اهمیت آیین‌نامه تدوین اولویت‌های پژوهشی:

- **افزایش اثربخشی پژوهش:**

با تمرکز بر نیازها و اولویت‌ها، پژوهش‌ها به سمت حل مسائل واقعی و کاربردی سوق داده می‌شوند.

- **بهینه‌سازی منابع:**

از اتلاف منابع در پژوهش‌های تکراری و غیرضروری جلوگیری می‌شود.

- **تقویت همکاری‌ها:**

آیین‌نامه به ایجاد هماهنگی و همکاری میان پژوهشگران و سازمان‌ها کمک می‌کند.

- **افزایش نوآوری:**

با شناسایی شکاف‌های دانش و نیازهای نو، نوآوری در پژوهش‌ها تقویت می‌شود.

- **توسعه پایدار:**

پژوهش‌های مرتبط با توسعه پایدار و مسائل کلان کشور مورد توجه قرار می‌گیرند.

در نهایت، آیین‌نامه تدوین اولویت‌های پژوهشـــی، یک ابزار مهم برای مدیریت دانش و توســعه پایدار اســت که با هدایت درست پژوهش‌ها، می‌تواند نقش مؤثری در پیشرفت علمی و فناوری و حل مسائل جامعه ایفا کند.

معرفی برنامه تعیین اولویت‌های تحقیقاتی:

سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور به‌عنوان «میثاق ملی» برخورداری از سلامت باکیفیت زندگی مطلوب و بهره‌مند از محیط زیست سالم را یکی از ویژگی‌های جامعه‌ای مطلوب بیان کرده است. تحقق این مهم بدون داشتن نقشه جامع علمی سلامت امکان‌پذیر نخواهد بود. یکی از جهت‌گیری‌های کلی برای د ستیابی به اهداف کلان و راهبردی نق شه جامع علمی سلامت، توجه به موضوع و مقصد دانش کشور است. این امر بدون اولویت‌بندی پژوهش کشور قابل‌دستیابی نیست.

تعیین اولویت‌ها، فرآیندی مهم در مدیریت پژوهش‌های حوزه‌ی سلامت کشورها به شمار می‌رود که اهمیت آن به‌ویژه در زمانی که منابع مالی و انسانی محدود است، دوچندان می‌شود. تعیین اولویت‌ها به‌عنوان روشی برای تخصیص منابع شناخته می‌شود.

تعیین اولویت‌های پژوهشی به‌عنوان یک ابزار مهم برای تصحیح نابرابری در پژوهش‌های سلامت و در راستای دستیابی به مساوات و عدالت در نظر گرفته می‌شود، می‌تواند مشارکت ذی نفعان را افزایش داده، منجر به تدوین برنامه‌های پژوهشی پاسخگو و پویا شده و احساس مالکیت را بین ذی نفعان افزایش دهد.

با عنایت به اهمیت تعیین اولویت‌های پژوهشی که فرایندی مهم در مدیریت پژوهش‌های حوزه سلامت کشورها به شمار می‌رود، موضوع در ۱۰۹ امین اجلاس رو سای دانشگاه‌های علوم پز شکی کشور مطرح و با عنایت به مصوبه شماره ۱۵ این اجلاس مبنی بر تعیین اولویت‌های پژوهشی دانشگاه‌ها بر اساس نیروی انسانی، زیرساخت‌های پژوهشی، اولویت‌های ملی و منطقه‌ای، مأموریت‌های محوله و نگاه به مرزهای دانش، طی نامه شماره ۳۲۰۳/۷۰۰/د مورخ ۱۳۹۸/۰۸/۱۳ ابلاغ گردید.

- **اهداف**
  - احصا نیازها و مشکلات واقعی بخش سلامت
  - هدایت و تخصیص منابع به مهم‌ترین نیازها و تضمین استفاده بهینه از منابع موجود
  - هم‌افزایی پتانسیل‌های موجود در کشور
  - تلاش برای برقراری عدالت
  - تقویت ارتباط بین پژوهش، عمل و سیاست‌گذاری

این برنامه ذیل برنامه عملیاتی معاونت تحقیقات و فن‌آوری به دانشــگاه‌ها ابلاغ و مقرر گردید، ۵۰ ٪ طرح‌های مصــوب شورای پژوهشی می‌بایست بر اساس ده اولویت اول هر حیطه علمی باشد.

- **راهبرد نحوه تعیین اولویت‌های تحقیقاتی :**

راهبرد "پژوهش در ضـرورت‌های سـلامت ملی" راهبردی اسـت که توسـط معاونت تحقیقات و فنآوری انتخاب و به معاونت‌های پژوهشی دانشگاه‌ها اعلام شده است. این راهبرد، رویکردی نظام‌مند به شناسایی اولویت‌های پژوهشی است.

- **اساس این راهبرد بر:**

- فراگیر بودن
- مشارکت فعال و همه جانبه همه ذی نفعان شامل پژوهشگران، سیاستگذاران، تصمیم گیرندگان در سطوح مختلف، ارائه‌کنندگان خدمات سلامت و جوامع (مردم)
- مشاوره و تبادل نظر گسترده با برگزاری جلسات بحث گروهی متمرکز
- استفاده از اطلاعات کمی و کیفی موجود
- رویکردی چند رشته‌ای و بین بخشی قرار دارد.

معیارهای تعیین اولویت‌های تحقیقاتی که به طور کلی در این روش اعلام می‌گردد عبارتند از:

اهمیت و بزرگی مسأله (مثل بار بیماری‌ها، شدت، شیوع، فوریت موضوع و.....)، مناسبت داشتن و قابلیت انجام، مقبولیت سیاسی و اخلاقی و هزینه – اثربخشی می‌باشد.

مراحل انجام کار :

۱–تشکیل کمیته راهبردی با حضور ذی نفعان :

- معاون تحقیقات و فناوری دانشگاه
- مدیر تحقیقات و فناوری دانشگاه
- روسای مراکز تحقیقاتی دانشگاه
- معاونین پژوهشی دانشکده‌ها
- دبیر کمیته تحقیقات دانشجویی
- دبیر اعتباربخشی معاونت تحقیقات و فناوری
- کارشناس مسؤول پژوهشی دانشگاه

وظایف کمیته راهبردی

- سازماندهی و برنامه ریزی و هماهنگی جهت اجرای برنامه
- مشارکت در حسن انجام برنامه

- حضور به موقع در جلسات
- تعیین ذی نفعان و تلاش در جلب مشارکت آنان
- **بررسی وضعیت موجود**
- **نظارت بر حسن انجام برنامه**
- **اطلاع رسانی به کلیه ذی نفعان مرتبط**
- **ارایه گزارش و نتایج به شورای پژوهشی دانشگاه جهت تایید نهایی اولویت‌های تحقیقاتی تعیین شده**

۱. بررسی وضعیت موجود :

این بررسی بایستی نظام مند و علمی بوده و با استفاده از اطلاعات موجود از جمله وضعیت سلامت، بار بیمارها در استان تحت پوشش و بر اساس نتایج حاصل از طرح های تحقیقاتی مصوب و پایان نامه‌های پایان یافته می‌باشد.

۲. تعیین حیطه های دارای اولویت :

حیطه‌های دارای اولویت در حقیقت سر شاخه‌های عناوین پژوهشی هستند به مدیریت کمک می‌نماید تا در توزیع افقی منابع سهم هر بخش را به راحتی مشخص نماید. این مرحله از فعالیت با برگزاری کارگاه باحضور پژوهشگران و مدیران و کارشناسان عرصه‌های مختلف سلامت دانشگاه و سایر ذی نفعان بخش سلامت انجام می‌گردد.

۳. تعیین معیارهای لازم برای تعیین اولویت‌های تحقیقاتی :

معیارها سنجه‌هایی هستند که بر اساس ارزش‌ها و ترجیحات ذینفعان تعیین شده و امکان ارزیابی و سنجش دقیق‌تر گزینه‌های پژوهشی پیشنهادی را میسر می‌سازد. امتیاز و وزن هر معیار نیز در این مرحله تعیین خواهد شد. این مرحله نیز با برگزاری کارگاه باحضور پژوهشگران و مدیران و کارشناسان عرصه‌های مختلف سلامت دانشگاه و سایر ذی‌نفعان سلامت انجام می‌گردد.

با توجه به اینکه اولویت‌های تحقیقاتی تعیین شده توسط دانشگاه‌ها مبنای تعیین اولویت‌های ملی می‌باشد لذا به منظور یکسان‌سازی نحوه تعیین اولویت‌های تحقیقاتی، حیطه‌های پیشنهادی معیارهای تعیین اولویت‌ها و جدول امتیازدهی اولویت‌های پژوهشی بشرح ضمیمه ارسالی از وزارت متبوع مد نظر قرار گیرد. (شایان ذکر است این حیطه‌ها براساس شرایط دانشگاه و منطقه تحت پوشش و نتایج حاصل از بررسی وضعیت قابل حذف یا اضافه شدن می‌باشد.)

۴. تعیین اولویتهای تحقیقاتی :

این مرحله با برگزاری کارگاه با حضور پژوهشگران و مدیران و کارشناسان عرصه‌های مختلف سلامت دانشگاه و سایر ذی‌نفعان بخش سلامت انجام می شود. با عنایت به محدود بودن منابع مالی جهت پژوهشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور پیشنهاد می‌گردد در هر حیطه حداکثر ۱۰ عنوان کلی به عنوان اولویت اول تعیین گردد.

۵. جمع بندی وتهیه لیست نهایی اولویت‌های پژوهشی و ارسال گزارش به شورای پژوهش دانشگاه: توسط کمیته راهبردی

۶. بررسی لیست اولویت‌های نهایی و تأیید آن توسط شورای پژوهشی دانشگاه

۷. ارسال فایل لیست اولویت‌های تحقیقاتی(به صورت اکسل) و گزارش نحوه انجام کار به انضمام کلیه مستندات از جمله ابلاغ اعضا کمیته راهبردی، صورتجلسات کمیته راهبردی که دارای امضا و شماره می‌باشد، مستندات مرتبط با برگزاری کارگاه‌ها (به صورت CD) و طی نامه رسمی به معاونت تحقیقات وفنآوری وزارت متبوع

۸. قرار دادن فایل اولویت‌های پژوهشی در سامانه برنامه ریزی عملیاتی ترجیحا" به صورت PDF یا هر فرمت مورد قبول سامانه برنامه عملیاتی

عناوین حیطه‌ها:

۱) بیماری‌های واگیر

۲) بیماری‌های غیرواگیر

۳) سرطان ها

۴) علوم دارویی

۵) فناوری‌ها و تجهیزات پزشکی

۶) علوم پایه

۷) نظام سلامت

۸) علوم بهداشتی و مولفه‌های اجتماعی موثر بر سلامت

۹) دهان و دندان

۱۰) علوم تغذیه

۱۱) مادر و کودک و جوانی جمعیت

۱۲) سالمندی

۱۳) سلامت روان و سوانح

۱۴) حوادث و محیط زیست

جدول معیارهای پیشنهادی و تعاریف آنها :

ردیف	شاخص های کلی	تعریف
۱	ظرفیت نظام از نظر انجام پژوهش (قابلیت اجرا)	از لحاظ صلاحیت، زیر ساخت، نظام پشتیبانی، ساز و کارها و منابع چه میزان ظرفیت برای انجام پژوهش در نظام وجود دارد
۲	مقبولیت سیاسی و اجتماعی	پژوهش مورد نظر تا چه حدی مقبولیت سیاسی اجتماعی دارد
۳	همگرایی با اهداف ملی توسعه	پژوهش مورد نظر چه مقدار با فرآیند توسعه کشور(سند چشم انداز، برنامه‌های توسعه ملی و...) همگرایی دارد
۴	توجیه هزینه بری / سرمایه گذاری	هزینه انجام این پروژه پژوهشی تا چه میزان قابل توجیه است
۵	بزرگی مسأله	مسئله چه ابعادی دارد ؟ (از لحاظ شیوع، بروز، شدت، ناتوانی، مرگ و میر، موربیدیتی، سال‌های زندگی بالقوه از دست رفته، سال‌های زندگی منطبق شده با ناتوانی و....)
۶	احتمال سرایت از کشورهای مجاور	بیماری تا چه حد می‌تواند از کشورهای همسایه منتقل شود؟
۷	نوپدید بودن بیماری	بیماری که قبلا در کشور یا جهان وجود نداشته است؟
۸	نیازها و دغدغه های جامعه	پژوهش تا چه حدی پاسخ‌گوی نیازها و دغدغه های جامعه است؟
۹	تاکید و تمرکز بر برابری و عدالت در سلامت	پژوهش در این زمینه تا چه مقدار در فراهم سازی عدالت بیشتر در زمینه‌های اجتماعی – دموگرافیک، اقتصادی، دسترسی / ارائه خدمات بهداشتی و همچنین عدالت جنسیتی نقش خواهد داشت؟
۱۰	کفایت و کارایی اطلاعات موجود (اجتناب از تکرار)	چه میزان اطلاعات مبتنی بر پژوهش در مورد موضوع مورد نظر وجود دارد و آیا این اطلاعات کافی هستند ؟
۱۱	گسترش مرزهای دانش	تحقیقات نو آورانه ای که موجب اعتلای علمی کشور در جهان می‌گردد.
۱۲	امنیت ملی و استقلال	تحقیقاتی که منجر به استقلال کشور شود.
۱۳	تولید ثروت و توسعه صادرات	تحقیقاتی که منجر به تولید ثروت و توسعه صادرات شود.
۱۴	ظرفیت سازی	افزایش توان ملی در مقابل بیماری‌ها و تهدیدات
۱۵	آینده نگری	تأثیر فعالیت بر محیط زیست و سلامت مردم در نسل‌های آینده
۱۶	پاسخگویی نظام سلامت	منظور این است که موضوع مورد تحقیق تا چه میزان نشانگر تناسب خدمات ارائه شده با نیاز جامعه است، حرمت و کرامت انسانی را رعایت می‌کند.
۱۷	فرابخشی بودن	موضوع مورد تحقیق تا چه میزان با مشارکت سایر بخش‌های مرتبط انجام می‌شود
۱۸	پا بر جایی مسأله	مشکل مورد نظر تا چه میزان پا برجا است ؟
۱۹	تأثیر نهایی بر سلامت	تأثیر فعالیت بر سلامت مردم
۲۰	اثرگذاری در سطح منطقه‌ای و جهانی	اثرگذاری تحقیق در سطح منطقه و جهان باشد.
۲۱	اخلاقی بودن	آیا موضوع از لحاظ اخلاقی قابل پذیرش می باشد.؟

جدول امتیازدهی اولویت‌های پژوهشی:

ردیف	عناوین اولویت	شاخص‌ها							جمع
۱									
۲									
۳									
۴									
۵									
۶									
۷									
۸									
۹									
۱۰									

کاربرگ تعیین اولویت‌های پژوهشی :

جدول نهایی تعیین اولویت‌های پژوهشی به تفکیک هر حیطه

رتبه اولویت	عناوین اولویت های پژوهشی	جمع امتیاز
۱		
۲		
۳		
۴		
۵		
۶		
۷		
۸		
۹		
۱۰		

این شیوه نامه در شورای پژوهشی دانشگاه مورخه ۱۴۰۵/۰۳/۱۱ به تصویب رسید.